

Лекція 34.

Тема: Становлення України як незалежної держави

- 1.Державотворчі процеси в умовах незалежності України.
- 2.Повернення кримських татар на історичну батьківщину. Питання адміністративно-політичного статусу Криму.
- 3.Суспільно-політичне життя. Особливості формування багатопартійності в незалежній Україні.
- 4.Конституція України 1996 р.
- 5.Економіка України в 1991–1998 рр. Трудова міграція.

Література: : П_1: §14-15; П- 2: § 20

1. Проголошення незалежності України і розпад СРСР створило в Україні нову соціально-політичну ситуацію. Новий час поставив перед суспільством **нові завдання**:

- *створення правової демократичної держави;*
- *трансформування централізованої державної економіки у багатоукладну ринкову, зорієнтовану на соціальні потреби людей;*
- *національне відродження;*
- *встановлення рівноправних стосунків з іншими державами та перетворення України на сучасну європейську державу.*

З перших днів незалежності Верховна Рада розгорнула активну законотворчу роботу.

Вже **24 серпня 1991 р.** парламентом було прийнято постанову «**Про військові формування в Україні**», за якою усі війська, дислоковані на українській території, підпорядковувались Верховній Раді.

8 ЖОВТНЯ 1991 р. було прийнято закон «**Про громадянство**». Він надав право стати громадянином України кожному, хто на момент прийняття закону мешкав на її території.

У листопаді 1991 р. Верховна Рада прийняла Закон «**Про державний кордон України**», який проголошував недоторканність кордонів, визначав порядок їхньої охорони та правила перетину.

У січні-лютому 1992 р. було затверджене інші атрибути державності: гімн, **синьо-жовтий державний прапор та малий герб – тризуб.**

6 грудня 1991 р. було прийнято Закон про створення Збройних Сил України.

1 грудні 1991 р. на основі відповідного Закону було обрано **Президента України**. Відповідно до чинної тоді Конституції Президент України був главою держави, тобто вищою посадовою особою, і главою виконавчої влади. До його функціональних обов'язків відносилось: гарантування забезпечення прав і свобод громадян, проведення в життя Конституції і Законів України через органи державної виконавчої влади, представництво України у міжнародних відносинах.

Першим Президентом України став **Л. Кравчук**

Влітку 1994 р – Президентом став **Л. Кучма**

У 1999 – знову Президентом став **Л. Кучма**

У 2005 р. – **В.Ющенко**

У 2010 р. – **В.Янукович**

У 2014 р. – **П. Порошенко**

У 2019 р. – **В. Зеленський**

Виконавча влада в Україні була представлена **Кабінетом Міністрів України**, який очолював Прем'єр – міністр. У квітні 1991 р. ним став **В. Фокін**. Він очолював уряд протягом 17 місяців. У жовтні 1992 р. Прем'єр – міністром став **Л. Кучма**. У березні 1994 р. проведені позачергові вибори до Верховної Ради. Головою Верховної Ради став **О.Мороз**. Прем'єром – **В.Масол**.

Протягом 1995-1999 рр. в Україні змінилося три уряди, які очолювали: **П.Лазаренко, В. Пустовойтенко, В.Ющенко**.

5 березня 1992 р. Верховна Рада прийняла Закон «**Про представників Президента України**». Відповідно до нього в областях, районах та м. Києві і Севастополі формувались нові органи влади – **місцеві адміністрації**. Їх очолювали представники президента, яких він призначав особисто.

Однак у **жовтні 1994 р.** інститут представників Президента було ліквідовано, функції виконавчої влади переходили до виконкомів рад.

Новою ланкою судової системи став **Конституційний Суд України**, заснований у **1992 р.** До його повноважень віднесено вирішення питань щодо відповідності Конституції законів та інших нормативних актів, міжнародних угод, тлумачення норм Конституції.

На початку 90-х років було прийнято ряд законів, що поклали початок формуванню правоохоронних органів – прокуратури, міліції, служби безпеки, нотаріату, адвокатури, митної справи, податкової служби тощо.

2. У 1990 р. Криму надано автономії у складі України, що засвідчило демократизм та толерантність керівництва республіки.

Ініційоване М. Горбачовим повернення кримських татар на батьківщину, породило нові проблеми. Центром боротьби за права корінного етносу півострова стала **організація кримськотатарського національного руху** на чолі з **Рефатом Чубаровим** та представницький орган-**Меджліс кримськотатарського народу**, який очолив **Мустафа Джемільєв**.

Погіршення економічної ситуації в республіці, моральна і матеріальна підтримка з боку Росії активізували діяльність проросійських сепаратистських сил. Прийнята у травні 1992 року Конституція Криму фактично проголошувала його вихід із складу України. Однак Верховна Рада визнала ці рішення такими, що суперечать Конституції України і скасувала їх.

У такій ситуації українське керівництво не допускало силових методів вирішення питання, залишаючись на позиціях демократизму.

3. Здобуття Україною незалежності створило сприятливу базу діяльності політичних партій.

У **серпні 1991 р.** діяльність Компартії України була заборонена.

Наприкінці січня 1991 р. Л. Кравчук проголосив курс на консолідацію всіх політичних сил республіки заради розбудови державності.

Партії, що відгукнулись на заклик Президента утворили **Конгрес національно-демократичних сил**.

Більшість Народного руху на чолі з В. Чорноволом стали в опозицію до влади. У **грудні 1992 р.** завершилося перетворення Руху на політичну партію.

У **1992 р.** прийнятий Закон «**Про об'єднання громадян**». Закон визначав процедуру реєстрації партій.

Восени 1991 р. члени колишньої КПУ об'єдналися у **Соціалістичну партію України на чолі з О. Морозом.**

У червні 1993 р. проведено з'їзд Компартії України. Він проголосив, про відновлення діяльності **Компартії України – лідер П. Симоненко.**

Близькою до комуністів була **Селянська партія 1992 р.**

До партій Центристської орієнтації можна віднести **Ліберальну партію (1991 р., партію Трудовий конгрес (1993)**

У 1992р. Організацію українських націоналістів було перейменовано у **Конгрес українських націоналістів.**

На 1994 р. в Україні було зареєстровано 30 політичних партій. Процес їх створення продовжується.

У 1995 р. завершилось формування **Соціал-демократичної партії України.**

Було сформовано **Народно-демократичну партію України.**

Близько до народних демократів була **Аграрна партія України (1997-1998 р.)**

На кінець 90-х р. в Україні зареєстровано більше 50 партій.

На 2001 р. – понад 100 політичних партій.

4. Помітною рисою суспільного життя незалежної України було протистояння Президента та Верховної Ради.

В кінцевому рахунку Президент і Голова Верховної Ради відмовились від протистояння і підписали **8 червня 1995 р. Конституційний договір.** Він мав діяти до прийняття нової Конституції. Це був тимчасовий правовий документ.

19 червня 1995 р. було створено робочу групу Конституційної комісії. Результатом її діяльності стала підготовка нового проекту Конституції України.

В травні 1996 р. Верховна Рада створила депутатську Тимчасову спеціальну комісію з доопрацювання проекту Конституції.

28 червня 1996 р. Верховна Рада прийняла Конституцію України – Основний Закон суверенної держави.

Єдиним органом законодавчої влади за Конституцією є Верховна Рада.

Президент України за Конституцією є главою держави і виступає від її імені. Він обирається прямим всенародним голосуванням терміном на п'ять років. Він є гарантом державного суверенітету і територіальної цілісності, представляє державу в міжнародних відносинах.

Головним органом виконавчої влади є Кабінет Міністрів, який очолює Прем'єр-міністр України.

Судочинство здійснюється **Конституційним Судом України і судами загальної та галузевої юрисдикції.**

Прийняттям Конституції завершився процес становлення політичної системи республіки.

5. В 90-ті роки Україна визначила пріоритетність ринкової системи господарювання. Взято курс на форсування ринкових реформ.

З січня 1992 р. російський уряд почав здійснювати так звану «шокову терапію» - стрімкий демонтаж радянської командно-адміністративної системи. Першим кроком у її

здійсненні стало скасування державного контролю над ціноутворенням, що призвело до значного злету цін у 10-12 разів.

Спробою протидіяти економічній політиці Росії і захисту внутрішнього ринку стало введення **10 січня 1992 р.** українських купонів багаторазового використання, які повинні були стати прообразом національної валюти. Однак це лише частково стримало зростання цін.

У схвалених у грудні 1993 р. ВР головних напрямках діяльності уряду йшлося про «поступовість», а не форсування ринкових реформ.

Однак «поступовість» у проведенні ринкових реформ на практиці означала фактичну відмову від них.

За 6 місяців 1994 р. темпи спаду виробництва порівняно з відповідним періодом 1993 р. зросли більш як на третину. **Рівень інфляції був найвищим у світі.** Інфляція переросла у гіперінфляцію.

Новообраний у липні 1994 р. Президент Л. Кучма в жовтні 1994 р. проголосив нову соціально-економічну стратегію, суть її полягала у прискоренні реформування економіки як єдиної умови і основний засіб виходу з кризи та економічної стабілізації.

У соціально-економічній політиці було визначено такі напрями та пріоритетні завдання:
- здійснення заходів щодо стабілізації фінансово-грошової системи з метою послаблення податкового пресу;

- докорінного реформування відносин власності, утвердження поряд із державною приватної власності, в першу чергу через *приватизацію*;

- структурна перебудова економіки, з метою створення ринкової економіки на основі розширення приватного сектора та **децентралізація управління економікою**;

- пріоритетний розвиток високотехнологічних галузей економіки;

- реформування села шляхом здійснення радикальної земельної реформи;

- соціальний захист населення, який передбачав докорінні реформи зарплати, соціальної допомоги та соціального страхування,

- лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків.

З метою стабілізації фінансів у вересні 1996 р. проведена грошова реформа. В ході її відбувся обмін купоно-карбованців на **гривні**.

1 гривня – 100 000 куп-карб.

Це сприяло стабілізації грошової системи. Створились передумови виходу з кризи. Але ситуація в економіці залишилась критичною. **У березні 1997 р.** Президент мусив визнати, що стабілізувати і належним чином реформувати економіку не вдалося. **Хоча темпи спаду виробництва дещо сповільнилися.**